

POSLEDNÍ ABSOLVENTI PRAŽSKÉ UTRAKVISTICKÉ AKADEMIE (1618–1620)

MICHAL SVATOŠ

THE LAST GRADUATES OF THE PRAGUE UTRAQUIST ACADEMY (1618–1620)

Using prosopographical approach, the author analyses a set of 145 graduates of the Prague academy who completed their studies in 1618–1620. His aim is to describe a profile of this group, last one to graduate before the re-Catholicisation of the Utraquist school.

Key words: university – Prague – Utraquists – White Mountain 1620 – graduates – prosopography

Situace pražské kališnické univerzity (utrakvistické akademie se sídlem v Karolinu) po vítězství katolické strany v roce 1620 byla bezvýchodná.¹ Karolinští mistři museli vědět, že panovník bude chtít prosadit stěžejní zásadu augsburského míru, podle níž má země sdílet náboženství svého pána. A pražská kališnická univerzita byla vedle konsistoře pod obojí přímo symbolem poražené víry! Jediné, v co mohli kališníci doufat, byla velkorysost vítěze, slitování s poraženými a soucit s osudy jednotlivců.

Sledování zápasu dvou hlavních zemských konfesí na univerzitní půdě je jakýmsi „tenorem“ prací Zikmunda Wintra o pražských vysokých školách v 16. a na počátku 17. století.² Winter detailně probral podobu zápasu karolinských kališníků s klementinskými jezuity, vylíčil osudy jednotlivých protagonistů zápasu a mocenské (politické) vlivy, peripetie vzájemného poměru obou univerzit a nakonec i téměř reportérským způsobem zachytil dramatické osudy utrakvistické akademie a jejich příslušníků na samotném konci její existence. Zdálo by se, že jen těžko můžeme po Wintrových výzkumech v univerzitních pramenech objevit něco nového, co může doplnit obraz o vnitřním životě Karolina kolem Bílé hory. A přeci jen – naše poznání mohou rozšířit seznamy absolventů pražské akademie po roce 1586.³ Před více než dvaceti lety rekonstruovaná matrika promovaných bakalářů a mistrů

¹ Michal SVATOŠ, *Pokusy o reformu a zánik karolinské univerzity 1556–1622*, in: Dějiny Univerzity Karlovy, I, 1347/48–1622, Praha 1996, s. 286–288, a Ivana ČORNEJOVÁ, *Správní a institucionální vývoj pražské univerzity*, in: Dějiny Univerzity Karlovy, II, 1622–1802, Praha 1996, s. 25; podrobněji TÁŽ, *Kapitoly z dějin pražské univerzity 1622–1654 (recte 1773)*, Praha 1992, s. 9–17. Starší literaturu shromáždili Miloslava MELANOVÁ – Michal SVATOŠ, *Bibliografie k dějinám pražské univerzity do roku 1622 (1775–1975)*, Praha 1978, s. 53.

² Zikmund WINTER, *O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje. Kulturní obraz XV. a XVI. století*, Praha 1889, passim, a TÝŽ, *Děje vysokých škol pražských od secesí cizích národů po dobu bitvy bělohorské (1409–1622)*, Praha 1897, zvl. s. 147–216.

³ Dochovaná matrika promovaných pražské artistické fakulty je dovedena do poloviny osmdesátých let 16. století (*Liber decanorum Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585*, Tomus I, Pars I–II, in: Monumenta historica Universitatis Carolo–Ferdinandae Pragensis, Pragae 1830–1832, fototypická edice pramene: *Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585*, Praha 1983, pořízena péčí K. Beránka). Po tomto datu jsme byli odkázáni na větší množství

konce 16. a počátku 17. století zaujme hned na první pohled množstvím graduovaných z doby bezprostředně předcházející konci karolinské akademie.⁴

Máme tak před sebou další zajímavé svědectví o konci činnosti kališníků v českých zemích, svědectví vypovídající o konkrétní podobě jejich nadějí a o marné snaze přesvědčit o svém nároku na holou existenci. Čteme-li Beránkovy seznamy promovaných poučenýma očima, udiví nás bezpochyby samotný počet 126 bakalářských a 19 magisterských promocií v době před Bílou horou, dokládající přinejmenším osobní očekávání karolinských absolventů před koncem jejich školy.

Základním pramenným východiskem jsou seznamy promovaných v Karolinu. Jedná se vlastně o rekonstruovanou podobu nedochované univerzitní matriky, která byla zjevně součástí univerzitního archivu ještě do konce 2. světové války.⁵ Pokusme se tedy analyzovat soubor dat, shromážděných K. Beránkem, z hlediska chronologického, geografického, sociálního a nakonec i biografického, abychom získali konkrétní představu o graduovaných studentech pražské utravvistické univerzity z doby před jejím zánikem.⁶

Základní časový rámec našeho výzkumu je dán dvěma mezními daty: 23. květnem 1618 (datem pražské defenestrace, která symbolicky zahájila první fázi třicetileté války, tzv. českou válku) a 8. listopadem 1620 (bitvou na Bílé hoře, v níž zvítězila katolická vojska), i když víme, že předání Karolina jezuitům se odehrálo až dva roky poté (14. listopadu 1622).

Již na úvod musíme říci něco více o průběhu promocií v jednotlivých akademických letech. Důvodem je, že data promocií se ne vždy shodují se statutárními předpisy, které bakalářské i mistrovské zkoušky a promoce určují ke svatojiřskému termínu (okolo 24. dubna) v letním semestru a k svatohavelskému termínu (okolo 16. října) v zimním semestru. Srovnání s univerzitními prameny ukazuje, že karolinská univerzita se v tomto ohledu necítila striktně vázána statuty, takže data bakalářských promocií se soustřeďují na počátek března (5.–7. 3.) v letním semestru a na srpen a září (9. 8., 22. 8. a 1. 9.) v zimním semestru. Pro mistrovské zkoušky (a promoce) byl vybrán dubnový termín v letním semestru a zářijový termín v zimním semestru. Na každý pád platilo ustanovení reformovaných univerzitních statut, že bakalářské i mistrovské zkoušky se mohly konat každý semestr, i když předbělohorská praxe svědčí o tom, že ve skutečnosti byli bakaláři examinováni každý semestr a mistři obvykle jednou za dva semestry. První bakalářská determinace po 23. květnu 1618 se konala ještě v srpnu téhož roku, poslední pak počátkem podzimu roku 1620; mezi těmito mezními daty došlo ještě ke třem zkouškám (promocím), celkově tedy zahrnují 5 termínů. Magisterské promoce se konaly ve sledovaném časovém rozmezí s nepravidelným odstupem. V roce 1618 se mistrovské zkoušky vůbec nekonaly, v roce 1619 proběhly naopak dvakrát, v r. 1620 na ně opět nedošlo.

Už samotné počty promovaných jsou zajímavé. Oněch 126 nových bakalářů (číslo 801–926 Beránkova seznamu) a 19 mistrů (číslo 1085–1103) představuje v celkových počtech

pramenů, převážně univerzitní povahy, které však nedokázaly nahradit ztracené pokračování děkanské knihy (matriky promovaných) od roku 1586.

⁴ Karel BERÁNEK (ed.), *Bakaláři a mistři promovaní na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v létech 1586–1620*, Praha 1988, seznamy promovaných bakalářů, s. 47–51 (č. 801–926, 9. 8. 1618 – 1. 9. 1620), seznamy promovaných mistrů, s. 59–60 (č. 1085–1103, 18. 4. 1619 – 3. 10. 1619).

⁵ Vydavatel se domnívá, že šlo o matriku M XXI (*Magistri, doctores et baccalauri facultatis philosophicae 1581–1673*), která patří mezi válečně ztráty pražského univerzitního archivu. Vzhledem k tomu, že tato matrika nebyla vydána, ani odborně zpracována, jistotu s její identifikací mít nemůžeme.

⁶ Prosopografickou metodu zkoumání univerzitních pramenů použil na pražském materiálu František ŠMAHEL, *Regionální původ, profesionální uplatnění a sociální mobilita graduovaných studentů Karlovy univerzity v letech 1433–1622*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 3–28.

promovaných nadprůměrná čísla. Zatímco v celém období 1586 až 1620 bylo ročně něco přes 27 bakalářských promocií a mistrovské promoce připadají průměrně na jeden rok tři (jde však o ryze matematický průměr, protože promoce mistrů se nekonaly každý rok), v letech 1618 až 1620 promovalo ročně 37 až 56 bakalářů, u mistrů tvoří průměr dokonce více než dvojnásobek obvyklého počtu.

Zkoumáme-li soubor karolinských absolventů z geografického hlediska, zjistíme, že jednoznačně dominují promovaní z Čech (124 osob). Morava se objevuje jako místo původu pouze u jedenácti absolventů a zahraniční promovaní mají téměř stejné zastoupení jako Moravané (10). Mizivý výskyt mimočeských lokalit (cizinců, ale i Moravanů) je až překvapivý. Mezi cizinci mají převahu osoby označené Pannonius (6), tedy studenti z Uher – všichni byli Slováky z Horních Uher. Vždy jedna osoba je v prameni označena jako původem ze Slezska, z Hlohovska a z Polska (bez bližšího určení) a dále se vyskytl jeden Němec, původem z Duryňska.

U všech graduovaných máme zachován zápis nejen o datu promoce, ale i o místě jejich „původu“. Tento údaj, který mohl ve starších univerzitních matrikách znamenat nejen místo narození, ale i místo předchozí školy, odkud studenti přicházeli na univerzitu, je v našem případě už jednoznačně místem původu (narození), lokalitou, odkud pocházela rodina, a kde také budoucí bakalář nebo mistr zpravidla absolvoval svá první školní léta. Tuto skutečnost bylo možno ověřit u karolinských absolventů, kteří v publikovaných literárních dílech uvedli svá rodiště. Jednoznačně se tak potvrzuje, že v tomto období je latinizovaná forma lokality, uvedená u promovaného nebo imatrikulaného, spolehlivým geografickým a sociálním ukazatelem, podle něhož můžeme promované zařadit nejen regionálně, ale určit i jejich „společenský status“ (šlechtic, měšťan/obyvatel města, vesničan).

Skutečnost, že mezi „domácími“ absolventy mají převahu lokality z Čech s kališnickými partikulárními školami, při jejich silných vazbách na Karolinum nepřekvapí, stejně jako poměrně silné zastoupení obyvatel měst.⁷

Českých a moravských lokalit je zastoupeno 67 (viz příloha), z nichž 40 procent tvoří královská města, včetně královských věnných měst, tzv. horních a komorních měst. Poddanská města představují dalších 30 procent, zbytek pak připadá na vesnice. Hlavní město Českého království nepředstavuje v našem souboru nic výjimečného – 12 Pražanů tvoří necelá čtyři procenta všech absolventů, což se od „obvyklých“ 5 procent ostatních výzkumů příliš neliší. Nápadný je ovšem počet nobilitovaných osob (5) či převaha obyvatel Nového Města pražského (7), odkud také pocházejí všichni promovaní Pražané se šlechtickým predikátem. Nobilitovaných jsem napočítal celkem 16, ale všichni byli měšťany s predikátem.⁸

Při sledování životních osudů jsem vycházel především z detailní analýzy životopisných údajů promovaných mistrů,⁹ ale přihlížel jsem i k celému souboru všech karolinských

⁷ Za všechny: Jiří PEŠEK, *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách (Všední dny kulturního života)*, Praha 1993, s. 30–58, a Týž, *Univerzita a městské latinské školy*, in: Dějiny Univerzity Karlovy, I, 1347/48–1622, Praha 1996, s. 219–226.

⁸ Analogicky pro učitele pražských škol Michal SVATOŠ, *Učitelé pražských partikulárních škol v manuálu Mistra Curia*, in: *V komnatách paláců – v ulicích měst. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám*, Praha 2007, s. 87–95.

⁹ Komplexní analýze byli podrobeni mistři, protože (podle dobového názoru) univerzitním absolventem je teprve magistr, i když jsem si dobře vědom toho, že realita byla jiná – především sociální uplatnění pražských bakalářů a mistrů se prakticky neliší až na jedinou výjimku, a tou je univerzita sama, na níž mistři tvoří jádro profesorského sboru.

absolventů v letech 1618 až 1620. Kariéry osob obou částí (bakalářů a mistrů) jsou totiž téměř totožné a navíc se až na malé výjimky neliší od dříve zjištěných dat. Učitelské působení na partikulární škole stojí na počátku každé životní dráhy těch, kteří prošli pražským Karolinem. Mnohdy je učitelské místo mezi bakalaureátem a magisterským titulem jakýmsi předstupněm získání nejvyššího gradu pražské fakulty svobodných umění, zvláště jedná-li se o pražskou městskou školu. Po získání mistrovského titulu jsou (bez výjimky všichni) promováni posláni na učitelské místo v českých zemích nebo se stávají preceptory šlechtické mládeže. Jejich vazba k pražské univerzitě končí většinou sňatkem a získáním měšťanství.

Do osudů mistrů předbělohorského období výrazně zasáhly politické a náboženské poměry v zemi. Bezmála polovina promováných mistrů opustila kvůli své víře vlast a odešla do emigrace (8). Jen čtyři pokračovali v univerzitních studiích v zahraničí a zcela výjimečně zde získali i vyšší vzdělávání. V našem souboru jde o jednoho studujícího medicíny (Daniel Stolcz, č. 1100) a jednoho teologa (Jan Maconius, č. 1092). Jen jediný mistr zůstal věrný akademickému prostředí jako univerzitní profesor (již jmenovaný Maconius), což byl dříve jev pro pražské univerzity obvyklý.

Mám-li shrnout zjištění o sociálním složení promováných karolinské akademie před Bílou horou, konstatuji, že se ničím neliší od předcházejících výzkumů. Znamená to ovšem, že proklamovaná snaha kališníků o reformu pražské univerzity (1609–1611) nepřinesla ani v tomto ohledu žádnou podstatnou změnu. Karolinská akademie zůstala nadále univerzitou s převahou artistické fakulty a univerzitou utrakvistických měst a městeček (bezmála sedmdesátiprocentní převaha obyvatel měst). Vesničané, pro něž je základní překážkou souhlas vrchnosti s univerzitním studiem, tvoří nadále zhruba jednu třetinu karolinských promováných. Snaha učinit studium v Karolinu přitažlivým pro šlechtu, pro jinověrce nebo pro studenty z ciziny buď ztroskotala úplně (šlechta a jiné konfese) nebo se omezila na několik jednotlivců (cizinci), navíc prošlých českými partikulárními školami.

Neměli bychom přehlédnout ani fakt, že se jednalo o tituly jediné, artistické fakulty, oné „průpravné“ fakulty, která byla vstupní branou ke skutečnému univerzitnímu studiu. I to vypovídá mnohé o neúspěšné snaze karolinských mistrů vrátit utrakvistické univerzitě její bývalou, v zahraničí obvyklou podobu.

K. Beránek shromáždil také údaje o bakalářských a magisterských promočních tezích,¹⁰ které se mu podařilo zachytit většinou v univerzitních pramenech. I když až na výjimky neznáme výslednou podobu bakalářských a magisterských „prací“, můžeme si udělat poměrně přesnou představu alespoň o tematice zkoušek, zkušebních předmětech a jejich vztahu k univerzitnímu kurzu. Valná většina bakalářských a magisterských tezí se zabývá otázkami souvisejícími s výukou sedmera svobodných umění. Jen sporadicky můžeme zaznamenat medicínské, právnické či teologické teze nebo teze související s „novými“, humanismem ovlivněnými učebními předměty (poesie, historie). Stále jde však o „obvyklá témata“ scholastické nauky, která mají především prokázat uchazečovo zvládnutí obsahové stránky tématu a metody jeho řešení. Naprosto výjimečné jsou univerzitní teze, v nichž slyšíme bezprostřední ohlas dobových událostí (např. č. 818, 856, 871, 1087, 1088). V celém předbělohorském období můžeme pozorovat neobyčejný zájem o politické teorie, o správu země, o vedení války a poměr křesťanů ke „spravedlivé“

¹⁰ K. BERÁNEK, *Bakaláři a mistři*, s. 142–145, 153–154 (latinské znění), s. 186–190, 196–197 (český překlad).

válce a míru. Nejvýstižněji je tato tendence slyšet v magisterské tezi Jana Cypriána Kozla, obhájené v letním semestru roku 1619, jejímž obsahem bylo řešení otázky, zda kometta, která se objevila na podzim roku 1618, byla předzvěstí nynější pohromy.¹¹

PŘÍLOHY

1. Počty promovaných

Bakaláři	Mistři
1586–1620: 926	1586–1620: 76
1618–1620: 126	1618–1620: 19
Celkem (bakaláři a mistři 1618–1620): 145 osob.	

2. Termíny promocí

Bakaláři		Mistři
	LS	
5. březen		18. duben
7. březen		
	ZS	
9., 22. srpen		26. září
1. září		

3. Země původu promovaných

(číslice odkazují na seznamy bakalářů a mistrů v edici K. Beránka – viz pozn. 4)

Bakaláři:		
Čechy	Morava	Zahraničí
	801	
802–820		821 (Pannonius)
822		
	823	
823–834		835 (Turingus)
		836 (Silesius)
		837 (Pannonius)
838–856		
		857 (Pannonius)
858–868	869	870 (Pannonius)
871	872	
873–877		878 (Supero-Glogovinus)
879–888		889 (Pannonius)
890		891 (Polsko?)
	892	

¹¹ K. BERÁNEK, *Bakaláři a mistři*, s. 153, č. 1093.

893–906	907 (Pannonius)
908	909
910	911
912–916	917
918–921	922–923
924–926	
Mistři:	
1085–1095	1096
1097–1103	

4. Místa původu promovaných (Čechy a Morava)

(číslice v závorkách odkazují na seznamy bakalářů a mistrů v edici K. Beránka – viz pozn. 4)

Bernartice (864, 903)
 Beroun (921, 924)
 Bezno (912)
 Bělá pod Bezdězem (832)
 Brandýs nad Labem (842, 856, 868)
 Březnice (893)
 Budyně nad Ohří (805)
 Čáslav (881, 897, 926)
 Čechtice (841)
 Český Brod (831, 848, 851, 905 – nobilitovaný měšťan, 925)
 Domažlice (863, 873, 914)
 Hradec Králové (813, 877, 1095)
 Chrudim (849, 890, 913)
 Chýnov (1085)
 Jičín (1087)
 Jimramov (892)
 Klatovy (1098)
 Klučenice (1091)
 Kopidlno (804)
 Kutná Hora (802, 807, 822, 824, 859, 865, 884, 898 – nobilitovaný měšťan, 899 – nobilitovaný měšťan, 904, 906, 910, 1094, 1100, 1103)
 Libčany (838)
 Litoměřice (811)
 Louny (803, 882 – nobilitovaný měšťan, 887–888, 1086)
 Lysice (823)
 Mašťov (874)
 Mělník (1089)
 Milevo (900)
 Milovice (833)
 Mníšek pod Brdy (806 – nobilitovaný)
 Moravské Budějovice (801, 1096)

Mýto (1092)
Načeradec (916)
Náchod (854)
Netolice (818, 866)
Nová Ves /Neocomenus/ (894)
Nová Ves na Moravě /Neovessenus/ (869)
Nový Bydžov (828, 896)
Nymburk (830)
Pacov (840, 1099)
Pelhřimov (827)
Písek (861, 880)
Poděbrady (815)
Praha (817, 819 – nobilitovaný měšťan, 820 – nobilitovaný měšťan, 829 – nobilitovaný měšťan, 843, 860, 879, 883, 1088, 1093 – nobilitovaný měšťan, 1097 – nobilitovaný měšťan, 1101 – bez bližšího určení)
– Malá Strana (843)
– Nové Město (819, 820, 829, 860, 883, 1093 – nobilitovaný měšťan, 1097 – nobilitovaný měšťan)
– Staré Město (817, 879, 1087)
Prachatice (844)
Prostějov (872, 917)
Předboř (825)
Přelouč (846)
Rakovník (867, 886)
Rokycany (850, 871 – nobilitovaný měšťan, 908 – nobilitovaný měšťan, 915)
Rovensko pod Troskami (826)
Rychnov nad Kněžnou (875)
Starý Bydžov (876)
Strakonice (809 – nobilitovaný měšťan, 852 – nobilitovaný měšťan, 885 – nobilitovaný měšťan, 1102)
Stříbro (839, 862, 920)
Svinčany (814)
Tábor (855)
Třebíč (860)
Týnec /Teynicenus/ (895)
Ústěk (808)
Valeč (923)
Velešice (919)
Velvary (812, 853, 901)
Vodňany (810, 816, 834, 847)
Vysoké Mýto (918)
Žatec (845)
Žlutice (1090)
Žďár nad Sázavou (909, 911, 922)

5. Biogramy promovaných mistrů

(na základě *Rukověti humanistického básnictví v Čechách a na Moravě I–V*, edd. Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, Praha 1966–1982; číslice před biogramy odkazují na seznamy bakalářů a mistrů – viz pozn. 4)

1085 – Martin Aquila, Chýnov, vyučoval v Rychnově nad Kněžnou a v Litomyšli. Po 1619 se vrátil do Rychnova/Kn., kde se oženil a stal se měšťanem.

1086 – Ondřej Stupanus, Louny, vyučoval v Kutné Hoře a později v týnské škole na Starém Městě pražském. 1624 se oženil, stal se novoměstským měšťanem, ale po 1624 odešel do exilu do Horních Uher.

1087 – Jiří Colsinius (Kavka), Jičín, vyučoval v Žatci, v Litoměřicích, 1621 se v Litoměřicích oženil, 1625 uvězněn, záhy poté odešel do Pirny, později do Berlína a Drážďan.

1088 – Mikuláš Gelenius, Staré Město pražské, byl správcem škol na Novém Městě pražském, v Lounech a ve Slaném, po 1620 odešel do emigrace.

1089 – Jan Grinvaldus, Mělník, správce školy v Bosňanech, v Kutné Hoře a nakonec v Mělníce (do 1626), kde 1626 zemřel.

1090 – Martin Havlův, Žlutice, vyučoval na Starém a Novém Městě pražském a nakonec v Kutné Hoře, kde se 1621 oženil a získal úřednické místo.

1091 – Martin Buiacius, Klučenice, vesničan – žádost o propuštění z poddanství (1621), správce škol na Starém Městě pražském, pak preceptor šlechtické mládeže, po 1621 informace o něm mizí.

1092 – Jan Maconius, Mýto (u Rokycan), od 1616 učitel v Rokycanech, na Starém Městě pražském a v Třebíči. Poté odešel do ciziny, studoval na univerzitě v Groningenu, Franekeru, Wittenberku, Lipsku, ve Frankfurtu/O. a nakonec (1633) v Basileji. 1643 se uvádí jako profesor teologie, užíval šlechtický přídomek „ab Honnigdorff“.

1093 – Jan Cyprián Kozel/ius/ z Peclínovce, nobilitovaný měšťan, rodem z Nového Města pražského, správce školy v Kutné Hoře a na Novém Městě pražském. 1623 zapsán na univerzitě ve Wittenberku, rok poté v Leydenu. Po návratu do Prahy se oženil a získal po matce (emigrantce) dva domy.

1094 – Sixt ze Zvířetína, Kutná Hora, školní správce v Písku, kde se 1620 oženil.

1095 – Jindřich Vadas z Karlova, Králův Hradec, od 1616 alumnus koleje Všech svatých.

1096 – Jakub Petrozelinus ml., Moravské Budějovice, před magisteriem konrektor školy v Chrudimi, od 1619 preceptor Karla Viléma z Říčan. Stal se bratrským knězem a odešel do emigrace do Horních Uher, kde 1647 zemřel.

1097 – Samuel Benjamin Rosinus z Javorníka, snad lékárník v Rakovnicích (po Bílé hoře).

1098 – Viktorin Moravecus (Morávek), Klatovy, 1620 správce školy v Nymburce.

1099 – Jan Faberius, Pacov, učitel škol na Starém Městě a Malé Straně v Praze (do 1621).

1100 – Daniel Stol/c/z, Kutná Hora, od 1619 preceptor šlechtické mládeže, 1621 zapsán na univerzitě v Marburku, studoval medicínu, 1623 v Oxfordu, 1624 imatrikulován ve Frankfurtu/O., kde 1627 promoval. Roku 1635 pobýval u českých exulantů v Polsku a seznámil se s Komenským, užíval šlechtický přídomek „de Stolzenberg“.

1101 – Jiří Meisner (Meusnerus), Praha, učitel ve Slaném a na Novém Městě pražském, 1622 se oženil. Emigroval do Saska, ale vrátil se při saském vpádu do Prahy, poté konfiskace majetku (domů) v Praze.

1102 – Florián Vermilius, Strakonice, 1617 rektor kůru u sv. Michala na Novém Městě pražském, pak správce škol na Novém a Starém Městě v Praze, v Litoměřicích. 1622 návrat do Strakonice, 1627 emigroval, imatrikuloval se na univerzitě ve Wittenberku. 1632 umřel v Pirně.

1103 – Augustin Stephanus, Kutná Hora, učitel v Hradci Králové a Nymburce, později se zdržoval na valdštejském panství, v letech 1623–1630 spoluvlastník domu v Kutné Hoře.

MICHAL SVATOŠ

Die letzten Absolventen der Prager utraquistischen Akademie (1618–1620)

ZUSAMMENFASSUNG

In vorliegender Studie werden Absolventenverzeichnisse der Prager Akademie analysiert, die K. Beránek für die Jahre 1586–1620 rekonstruiert hat. Eine Analyse der in den Jahren 1618–1620 promovierten Personen (145) zeigt, dass die meisten von ihnen aus Orten in Böhmen oder Mähren kamen, wobei Städte fast drei Viertel der Ortschaften bildeten. Die elf aus Prag kommenden Personen (davon 5 nobilitierte) stellen keine vier Prozent dar.

Biographische Angaben verfolgte Verf. vor allem bei promovierten Magistern, berücksichtigte aber auch die gesamte Liste. Die Karriere von Personen aus beiden Gruppen (Bakalare und Magister) sind nahezu identisch und stimmen darüber hinaus auch mit dem älteren Zeitraum überein. Am Anfang der Laufbahn steht die Tätigkeit als Lehrer an einer Lateinschule. Nach Erlangung des Magistertitels werden alle Promovierten auf eine Lehrerstelle in den böhmischen Ländern geschickt oder werden Präzeptor für junge Adlige. Ihre Bindung an die Prager Universität endet zumeist mit der Hochzeit und dem Eintritt in den Bürgerstand.

Ein beträchtlicher Teil der Promovierten war nach der Schlacht am Weißen Berg gezwungen, aus Glaubensgründen zu emigrieren. Nur vier Personen setzten ihre Universitätsstudien im Ausland fort und errangen hier ganz ausnahmsweise auch höhere Grade. Nur ein einziger Magister wurde Universitätsprofessor, was früher bei den Prager Universitätsangehörigen der gewöhnlichere Fall war.

Die soziale Zusammensetzung der Promovierten änderte sich in diesem Zeitraum nicht. Die Karlsakademie blieb auch weiterhin eine Universität, an der die Artistenfakultät die Oberhand hatte, und eine „Universität der utraquistischen Städte“. Dorfbewohner machten auch weiterhin ungefähr ein Drittel der Promovierten aus, für die die Zustimmung der Obrigkeit das wesentliche Hindernis für ein Universitätsstudium ist. Das Bestreben, das Studium im Karolinum für den Adel, für Andersgläubige oder für Studenten aus der Fremde attraktiv zu machen, scheiterte entweder völlig (Adel und andere Konfessionen) oder beschränkte sich auf einige Individuen (Ausländer), die zudem böhmische Lateinschulen durchlaufen hatten.

Die Titel der Promotionsthese erlauben uns eine Vorstellung über die Prüfungsfächer und Prüfungsthemen. Die überwiegende Mehrzahl der Bakkalaureus- und Magisterthesen befasst sich mit Fragen aus dem Bereich der Sieben Freien Künste, und die scholastische Methode wird noch beibehalten. Nur sporadisch sind medizinische, juristische oder theologische Thesen oder „neue“, durch den Humanismus beeinflusste Lehrfächer (Poesie, Historie) zu verzeichnen. Auch das Interesse an aktueller Thematik nimmt zu (politische Theorien, Verwaltung des Landes, Fragen von Krieg und Frieden). Am trefflichsten wird diese Tendenz in der im Sommersemester 1619 verteidigten Magisterthese von Johann Zyprian Kozel deutlich, deren Thema die Frage war, ob der im Herbst 1618 aufgetauchte Komet ein Vorzeichen der jetzigen Katastrophe sei.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter